

KONINKRIJK BELGIË

ADVIES 37.075/3

VAN DE AFDELING WETGEVING
VAN DE RAAD VAN STATE

De RAAD VAN STATE, afdeling wetgeving, derde kamer, op 29 april 2004 door de Minister van Volksgezondheid verzocht hem, binnen een termijn van dertig dagen, van advies te dienen over een ontwerp van koninklijk besluit "houdende een verbod op het houden van sommige diersoorten in circussen en rondreizende tentoonstellingen", heeft op 18 mei 2004 het volgende advies gegeven:

1. Met toepassing van artikel 84, § 3, eerste lid, van de gecoördineerde wetten op de Raad van State, heeft de afdeling wetgeving zich toegespitst op het onderzoek van de bevoegdheid van de steller van de handeling, van de rechtsgrond, alsmede van de te vervullen vormvereisten.

Daarnaast bevat dit advies ook een aantal opmerkingen over andere punten. Daaruit mag echter niet worden afgeleid dat de afdeling wetgeving binnen de haar toegemeten termijn een exhaustief onderzoek van het ontwerp heeft kunnen verrichten.

*
* *

STREKKING VAN HET ONTWERP

2. Het voor advies voorgelegde ontwerp van koninklijk besluit strekt ertoe regels te bepalen i.v.m. het houden van dieren in circussen en rondreizende tentoonstellingen.

2.1. Daartoe wordt in de eerste plaats artikel 3*bis* van de wet van 14 augustus 1986 betreffende de bescherming en het welzijn der dieren, welke bepaling tot nog toe enkel in werking was getreden wat betreft de zoogdieren, ook wat betreft alle andere dieren in werking gesteld (artikel 1 van het ontwerp).

2.2. Voorts wordt voor circussen en rondreizende tentoonstellingen een verbod ingesteld op het houden van de volgende dieren:

- zoogdieren, andere dan die welke voorkomen op de lijst vervat in bijlage I bij het koninklijk besluit van 7 december 2001 tot vaststelling van de lijst van dieren die gehouden mogen worden (artikel 2 van het ontwerp);
- reptielen (artikel 3, eerste lid);

.../...

- vogels, andere dan parkieten, kanaries, duifachtigen en hoenderachtigen; de vogels die gehouden mogen worden, moeten in gevangenschap geboren zijn (artikel 3, eerste en tweede lid);
- kraakbeenvissen (artikel 3, derde lid).

Deze verbodsbepalingen gelden voor alle circussen en rondreizende tentoonstellingen die zich op Belgisch grondgebied bevinden, zelfs al is dat occasioneel (artikel 7).

Bij wijze van overgangsregeling wordt op deze verbodsbepalingen een afwijking toegestaan voor permanent in België gehouden dieren die op de datum van bekendmaking van het ontworpen besluit reeds gedresseerd zijn met het oog op hun gebruik in een circus of in een rondreizende tentoonstelling en die reeds in het bezit zijn van een circus of een rondreizende tentoonstelling. Voor circussen die dergelijke dieren houden, wordt in een aantal bijkomende beperkingen voorzien. Dit uitzonderingsregime geldt voor vijf jaar (artikelen 5 en 8). Voor het houden en het vervoeren van de dieren die onder de uitzonderingsregeling vallen, wordt de minister bevoegd voor dierenwelzijn gemachtigd om normen vast te stellen (artikel 6).

2.3. Het ontwerp legt ten slotte nog een aantal beperkende voorwaarden op i.v.m. de kunsten die de dieren mogen uitvoeren tot vermaak van het publiek en i.v.m. het africhten van de dieren hiervoor (artikel 4).

RECHTSGROND

3.1. Blijkens zijn aanhef wordt de rechtsgrond voor het ontworpen besluit gezocht in artikel 3*bis*, § 3, van de wet van 14 augustus 1986 betreffende de bescherming en het welzijn der dieren.

Paragraaf 3 van artikel 3*bis* van de wet moet gelezen worden in samenhang met de overige paragrafen van dat artikel.

Op grond van artikel 3*bis*, § 1, kan de Koning de lijst vaststellen van dieren die door iedereen gehouden mogen worden. Dieren die niet voorkomen op deze "positieve lijst" mogen door niemand gehouden worden (zie de algemene opmerking, hierna). Artikel 3*bis*, § 2, bepaalt dat, in afwijking van het verbod bedoeld in paragraaf 1, dieren die niet op de lijst voorkomen, toch mogen worden gehouden door bepaalde personen of instellingen. Circussen en rondreizende tentoonstellingen behoren tot de begunstigden van deze afwijking (artikel 3*bis*, § 2, 7°). Zij mogen dus, op grond van de wet zelf, ook dieren houden van andere soorten of categorieën dan die welke door iedereen gehouden mogen worden.

Artikel 3*bis*, § 3, verleent de Koning evenwel de bevoegdheid om dieren van die andere soorten of categorieën (d.w.z. andere dieren dan die welke door iedereen gehouden mogen worden of m.a.w. dieren die in beginsel (o.a.) door circussen en rondreizende tentoonstellingen gehouden mogen worden op grond van artikel 3*bis*, § 2) aan te wijzen, die toch niet gehouden mogen worden door sommige van de in paragraaf 2 opgesomde natuurlijke personen of rechtspersonen. De Koning kan m.a.w., voor bepaalde personen, het verbod tot het houden van dieren weer instellen voor de soorten of categorieën die deze personen op grond van artikel 3*bis*, § 2, normaal zouden mogen houden.

Het genoemde artikel 3*bis*, § 3, biedt rechtsgrond aan de artikelen 2, 5 en 7 van het ontwerp. Bij die bepalingen wordt immers aan circussen en rondreizende tentoonstellingen verbod opgelegd om bepaalde dieren, niet voorkomend op de "positieve lijst", te houden; tevens wordt in een overgangsregeling voorzien.

3.2. Naast artikel 3*bis*, § 3, van de wet van 14 augustus 1986 bieden nog andere bepalingen van die wet een rechtsgrond aan het ontworpen besluit.

Artikel 1 van het ontwerp vindt rechtsgrond in artikel 46 van de wet.

Artikel 4 van het ontwerp vindt rechtsgrond in artikel 4, §§ 1, 2 en 3, van de wet, gelezen in samenhang met de algemene bevoegdheid van de Koning om wetten uit te voeren, en in artikel 6, § 2, van de wet.

Artikel 6 van het ontwerp vindt rechtsgrond in de artikelen 6, § 2, en 44 van de wet.

3.3. Voor artikel 3 van het ontwerp wordt door de wet van 14 augustus 1986 geen rechtsgrond geboden.

Door de ontworpen bepaling wordt voor circussen en rondreizende tentoonstellingen immers een verbod ingesteld op het houden van reptielen, bepaalde vogels, en kraakbeenvissen. Op het houden van die dieren bestaat er op dit ogenblik echter geen verbod, en het is volgens de gemachtigde ambtenaar ook niet bedoeling om een algemeen verbod op het houden van die dieren in te voeren (zie de algemene opmerking hierna). Artikel 3 van het ontwerp heeft dus tot gevolg dat circussen en rondreizende tentoonstellingen minder soorten of categorieën van dieren mogen houden dan de andere houders van dieren.

Aldus gaat artikel 3 van het ontwerp in tegen de geest van artikel 3*bis* van de wet van 14 augustus 1986. De wijze waarop die wetsbepaling geredigeerd is, brengt mee dat (o.a.) circussen en rondreizende tentoonstellingen op grond van artikel 3*bis*, § 2, in principe méér soorten dieren mogen houden dan de overige houders, zij het dat de Koning hen op grond van artikel 3*bis*, § 3, bepaalde beperkingen kan opleggen omwille van specifieke omstandigheden ¹. Door bij artikel 3 van het ontwerp aan circussen en rondreizende tentoonstellingen beperkingen op te leggen m.b.t. bepaalde dieren, die voor het overige door eenieder vrij gehouden mogen worden, zou de Koning gebruik maken van de hem (bij artikel 3*bis*, § 3, van de wet) verleende machtiging op een wijze die niet strookt met de economie van de wet.

De conclusie is dan ook dat artikel 3 uit het ontwerp moet worden weggelaten.

¹Die beperkingen zouden evenwel niet zover kunnen gaan dat circussen en rondreizende tentoonstellingen zelfs niet de dieren mogen houden die alle andere houders wel mogen houden (dieren voorkomend op de "positieve lijst").

ALGEMENE OPMERKING

4. Artikel 1 van het ontwerp beoogt de volledige inwerkingtreding van artikel 3*bis* van de wet van 14 augustus 1986. Het gevolg daarvan zou zijn dat andere dieren dan zoogdieren niet meer gehouden mogen worden, behalve door de personen opgesomd in artikel 3*bis*, § 2. Door de inwerkingstelling van artikel 3*bis* wordt immers het verbod van artikel 3*bis*, § 1, voor alle dieren van kracht, en mogen dieren die niet behoren tot de soorten of categorieën vermeld op de door de Koning vastgestelde lijst dus niet meer gehouden worden door andere personen dan die bedoeld in artikel 3*bis*, § 2. Op de "positieve lijst" komen tot nog toe echter enkel een aantal zoogdieren voor (zie bijlage I bij het koninklijk besluit van 7 december 2001 tot vaststelling van de lijst van dieren die gehouden mogen worden). Alle andere dieren zouden bijgevolg zonder voorbehoud onder het algemeen verbod vallen.

Volgens de gemachtigde ambtenaar is dit geenszins de bedoeling: een totaal verbod is niet nodig, en de naleving ervan zou trouwens niet te controleren zijn. De bedoeling is veeleer de huidige toestand te bestendigen. Voor wat de andere dieren dan zoogdieren betreft, mogen in afwachting van het vaststellen van de lijst alle dieren door iedereen gehouden worden, en dus niet enkel door de personen bedoeld in artikel 3*bis*, § 2, van de wet.

Mede gelet op het feit dat artikel 3 uit het ontwerp weggelaten moet worden (zie opmerking 3.3), is er dan geen reden meer om artikel 3*bis* van de wet nu reeds voor andere diersoorten dan zoogdieren in werking te stellen. Om geen dubbelzinnigheid te creëren, zou artikel 1 beter eenvoudig uit het ontwerp weggelaten worden.

BIJZONDERE OPMERKINGEN

Aanhef

5. Gelet op hetgeen i.v.m. de rechtsgrond van het ontworpen besluit is opgemerkt (opmerkingen 3.1 en 3.2), dient in het eerste lid van de aanhef inzonderheid verwezen te worden naar de artikelen 3*bis*, § 3, 4, §§ 1 tot 3, 6, § 2, en 44 van de wet van 14 augustus 1986. Naar artikel 46, dat de rechtsgrond zou vormen voor artikel 1 van het

.../...

ontworpen besluit, moet uiteraard niet verwezen worden, indien artikel 1 uit het ontwerp weggelaten zou worden.

Artikel 2

6. De verwijzing naar de wijziging van bijlage I bij het koninklijk besluit van 7 december 2001 door het koninklijk besluit van 22 augustus 2002 zou tot gevolg hebben dat, voor de toepassing van artikel 2 van het ontworpen besluit, geen rekening gehouden zou mogen worden met eventuele latere wijzigingen van die bijlage. Dit lijkt echter niet de bedoeling van de stellers van het ontwerp te zijn.

De zinsnede "gewijzigd bij het koninklijk besluit van 22 augustus 2002" dient dan ook weggelaten te worden.

Artikel 5

7. Uit dit artikel volgt dat circussen of rondreizende tentoonstellingen enkel voor permanent in België gehouden dieren een beroep kunnen doen op de uitzonderingsmaatregel. Circussen en rondreizende tentoonstellingen die in het buitenland gevestigd zijn, en hun dieren in het buitenland houden, kunnen dat niet.

De vraag rijst of het ontworpen voorschrift wel verenigbaar is met het beginsel van het vrij verkeer van diensten, zoals bepaald in de artikelen 49 en 50 (vroegere artikelen 59 en 60) van het EG-Verdrag. Dit beginsel houdt in dat degene die diensten verricht, daartoe zijn werkzaamheden tijdelijk moet kunnen uitoefenen in een andere lidstaat, onder dezelfde voorwaarden als die welke die staat aan zijn eigen onderdanen oplegt.

De activiteiten van circussen en rondreizende tentoonstellingen lijken diensten te zijn die onder de toepassing van de genoemde bepalingen vallen.

Er wordt weliswaar geen verbod ingesteld voor buitenlandse circussen en rondreizende tentoonstellingen om hun activiteiten in België uit te oefenen, maar die

.../...

circussen en tentoonstellingen kunnen dat toch niet doen onder dezelfde omstandigheden als circussen en rondreizende tentoonstellingen die hun dieren permanent in België houden. Deze laatste kunnen nog gedurende vijf jaar bepaalde soorten dieren houden en in hun optredens gebruiken.

De gemachtigde ambtenaar verantwoordt de ontworpen maatregel als volgt:

"De verschillende behandeling van Belgische en buitenlandse circussen wordt (...) gemotiveerd vanuit een bezorgdheid om de ontworpen regels te kunnen controleren. Het gaat niet om een afscherming van de markt. Een buitenlands circus dat een lijst opstuurt met dieren in zijn bezit, kan niet door onze diensten gecontroleerd worden (en er kan ook geen identificatie plaatsvinden), indien het zich op dat moment niet in ons land bevindt. Dit betekent dat (het) op een latere datum (bij een bezoek aan België) alle soorten en aantallen van dieren (zou) kunnen meebrengen.

Tenslotte wordt het verschil in behandeling ook gemotiveerd door het belangrijke element transport: indien enkel dieren reeds aanwezig in ons land nog mogen gebruikt worden, zijn we zeker dat kleinere transportafstanden nodig zijn, daar waar dat voor buitenlandse circussen twijfelachtig en niet controleerbaar is (zie ook art. 5, laatste lid: de beperking van het aantal standplaatsen heeft eveneens tot doel het transport zo veel mogelijk te beperken).

Op Europees niveau bestaat er geen reglementering ten aanzien van circusdieren. Het behoort volgens ons dan ook, gelet op het principe van de subsidiariteit, tot de bevoegdheid van de Belgische overheid om in deze materie regels op te stellen."

De Raad van State beschikt over een onvoldoende inzicht in de feitelijke omstandigheden om na te gaan of die verantwoording volstaat om de ontworpen regeling te verantwoorden vanuit het oogpunt van het EG-Verdrag. De Raad moet zich dan ook beperken tot het maken van een voorbehoud terzake.

8. In het eerste lid van artikel 5 van het ontwerp is het beter te schrijven "... op de datum van inwerkingtreding ..." dan "... op de datum van publicatie ...".

Mutatis mutandis geldt deze opmerking eveneens voor het tweede lid van dit artikel.

De kamer was samengesteld uit

de Heren	D. ALBRECHT,	staatsraad, voorzitter,
	P. LEMMENS, B. SEUTIN,	staatsraden,
	H. COUSY, J. VELAERS,	assessoren van de afdeling wetgeving,
Mevrouw	G. VERBERCKMOES,	toegevoegd griffier.

Het verslag werd uitgebracht door Mevr. R. THIELEMANS, auditeur.

DE GRIFFIER,

DE VOORZITTER,

G. VERBERCKMOES

D. ALBRECHT

ROYAUME DE BELGIQUE

Avis 37.075/3

DE LA SECTION DE LÉGISLATION
DU CONSEIL D'ÉTAT

Le CONSEIL D'ÉTAT, section de législation, troisième chambre, saisi par le Ministre de la Santé publique, le 29 avril 2004, d'une demande d'avis, dans un délai de trente jours, sur un projet d'arrêté royal "portant une interdiction sur la détention de certaines espèces dans des cirques et expositions itinérantes", a donné le 18 mai 2004 l'avis suivant:

1. En application de l'article 84, § 3, alinéa 1er, des lois coordonnées sur le Conseil d'État, la section de législation a fait porter son examen essentiellement sur la compétence de l'auteur de l'acte, le fondement juridique et l'accomplissement des formalités prescrites.

Par ailleurs, le présent avis comporte également un certain nombre d'observations sur d'autres points. Il ne peut toutefois s'en déduire que, dans le délai qui lui est imparti, la section de législation a pu procéder à un examen exhaustif du projet.

*
* *

PORTÉE DU PROJET

2. Le projet d'arrêté royal soumis pour avis a pour objet de réglementer la détention des animaux dans les cirques et les expositions itinérantes.

2.1. À cet effet, il étend tout d'abord à l'ensemble des animaux la mise en vigueur de l'article 3bis de la loi du 14 août 1986 relative à la protection et au bien-être des animaux, qui n'était jusqu'à présent entré en vigueur qu'à l'égard des mammifères (article 1er du projet).

2.2. Il interdit par ailleurs aux cirques et aux expositions itinérantes de détenir les animaux suivants:

- les mammifères qui ne sont pas inscrits sur la liste figurant dans l'annexe I de l'arrêté royal du 7 décembre 2001 fixant la liste des animaux qui peuvent être détenus (article 2 du projet);
- les reptiles (article 3, alinéa 1er);
- les oiseaux autres que perruches, canaris, colombiformes et galliformes; les oiseaux qu'il est permis de détenir doivent être nés en captivité (article 3, alinéas 1er et 2);
- les poissons cartilagineux (article 3, alinéa 3).

.../...

Ces interdictions s'appliquent à tous les cirques et expositions itinérantes qui se trouvent sur le territoire belge, fût-ce à titre occasionnel (article 7).

À titre de disposition transitoire, une dérogation à ces interdictions est accordée en ce qui concerne les animaux détenus de façon permanente en Belgique qui, à la date de publication de l'arrêté en projet, ont déjà fait l'objet d'un dressage en vue d'être utilisés dans un cirque ou une exposition itinérante et se trouvent déjà en leur possession. Un certain nombre de restrictions supplémentaires sont imposées aux cirques qui détiennent de tels animaux. Cette dérogation est valable pendant cinq ans (articles 5 et 8). Le ministre qui a le bien-être des animaux dans ses attributions est habilité à réglementer la détention et le transport des animaux concernés par cette dérogation (article 6).

2.3. Enfin, le projet impose également un certain nombre de conditions restrictives en ce qui concerne, d'une part, les tours que les animaux sont autorisés à exécuter pour divertir le public et, d'autre part, le dressage des animaux à cette fin (article 4).

FONDEMENT JURIDIQUE

3.1. Selon son préambule, l'arrêté en projet recherche son fondement juridique à l'article 3bis, § 3, de la loi du 14 août 1986 relative à la protection et au bien-être des animaux.

Le paragraphe 3 de l'article 3bis de la loi précitée doit se lire en combinaison avec les autres paragraphes de l'article en question.

En application de l'article 3bis, § 1er, le Roi est habilité à établir la liste des animaux qui peuvent être détenus par tout un chacun. Nul ne peut détenir les animaux qui ne figurent pas sur cette "liste positive" (voir l'observation générale formulée ci-dessous). L'article 3bis, § 2, prévoit que, par dérogation à l'interdiction visée au § 1er, les animaux qui ne figurent pas sur la liste peuvent néanmoins être détenus par certaines personnes ou certains établissements. Les cirques et les expositions itinérantes font partie des bénéficiaires de cette dérogation (article 3bis, § 2, 7°). La loi elle-même les autorise donc à détenir des animaux appartenant à des espèces ou catégories autres que celles que tout un chacun est autorisé à détenir.

L'article 3*bis*, § 3, confère toutefois au Roi le pouvoir de désigner les animaux de ces autres espèces ou catégories (c'est-à-dire les animaux autres que ceux que tout un chacun peut détenir ou, en d'autres termes, les animaux que les cirques et les expositions itinérantes (entre autres) sont en principe autorisés à détenir en vertu de l'article 3*bis*, § 2), que certaines des personnes physiques ou morales énumérées au § 2, ne peuvent toutefois détenir. Autrement dit, le Roi est habilité à rétablir à l'égard de certaines personnes l'interdiction de détenir des animaux pour des espèces ou des catégories que les intéressés seraient normalement autorisés à détenir en vertu de l'article 3*bis*, § 2.

L'article 3*bis*, § 3, précité constitue le fondement juridique des articles 2, 5 et 7 du projet, qui interdisent en effet aux cirques et aux expositions itinérantes de détenir certains animaux ne figurant pas sur la "liste positive"; ces dispositions instaurent par ailleurs un régime transitoire.

3.2. Outre l'article 3*bis*, § 3, de la loi du 14 août 1986, d'autres dispositions de cette loi procurent un fondement juridique à l'arrêté en projet.

L'article 1er du projet trouve son fondement juridique à l'article 46 de la loi.

L'article 4 du projet trouve son fondement juridique à l'article 4, §§ 1er, 2 et 3, de la loi, lu en combinaison avec le pouvoir général d'exécution des lois dont le Roi est investi, et à l'article 6, § 2, de la loi.

L'article 6 du projet trouve son fondement juridique aux articles 6, § 2, et 44 de la loi.

3.3. La loi du 14 août 1986 ne procure aucun fondement juridique à l'article 3 du projet.

La disposition en projet interdit en effet aux cirques et expositions itinérantes de détenir des reptiles, certains oiseaux et des poissons cartilagineux. Pour l'heure, la détention de ces animaux ne fait toutefois l'objet d'aucune interdiction, le fonctionnaire délégué ayant par ailleurs précisé que l'objectif poursuivi n'était pas de frapper la détention de ces animaux d'une interdiction générale (voir l'observation

.../...

générale formulée ci-dessous). Par l'effet de l'article 3 du projet, les cirques et les expositions itinérantes ne peuvent donc pas détenir autant d'espèces ou de catégories d'animaux que les autres détenteurs d'animaux.

Ainsi, l'article 3 du projet est contraire à l'esprit de l'article 3*bis* de la loi du 14 août 1986. Cette disposition législative est formulée de telle manière qu'en principe, les cirques et les expositions itinérantes (entre autres) peuvent, en vertu de l'article 3*bis*, § 2, détenir plus d'espèces animales que les autres détenteurs, encore que l'article 3*bis*, § 3, permette au Roi de leur imposer certaines restrictions en raison de conditions spécifiques ¹. En imposant aux cirques et aux expositions itinérantes, conformément à l'article 3 du projet, des restrictions à l'égard de certains animaux qui, du reste, peuvent être détenus librement par tout un chacun, le Roi ferait du pouvoir qui Lui est conféré (par l'article 3*bis*, § 3, de la loi) un usage incompatible avec l'économie de la loi.

Force est donc de conclure qu'il y a lieu de supprimer l'article 3 du projet.

OBSERVATION GÉNÉRALE

4. L'article 1er du projet tend à assurer l'entrée en vigueur intégrale de l'article 3*bis* de la loi du 14 août 1986. Il en résulterait que les animaux autres que les mammifères ne pourraient plus être détenus, sauf par les personnes énumérées à l'article 3*bis*, § 2. En effet, la mise en vigueur de l'article 3*bis* a pour conséquence que l'interdiction inscrite à l'article 3*bis*, § 1er, produit ses effets à l'égard de tous les animaux et que les animaux qui ne relèvent pas des espèces ou catégories figurant sur la liste arrêtée par le Roi ne peuvent donc plus être détenus par des personnes autres que celles visées à l'article 3*bis*, § 2. Toutefois, seul un certain nombre de mammifères figurent à ce jour sur la "liste positive" (voir l'annexe I de l'arrêté royal du 7 décembre 2001 fixant

1

Toutefois, ces restrictions ne devraient pas aller jusqu'à disposer que les cirques et les expositions itinérantes ne puissent même pas détenir les animaux que tout autre détenteur peut détenir (animaux figurant sur la "**liste** positive").

la liste des animaux qui peuvent être détenus). Tous les autres animaux seraient par conséquent visés sans réserve par l'interdiction générale.

Selon le fonctionnaire délégué, cette situation ne correspond pas du tout à l'intention des auteurs: une interdiction totale n'est pas nécessaire et le respect de celle-ci serait d'ailleurs incontrôlable. L'intention consiste plutôt à consolider la situation actuelle. En ce qui concerne les animaux autres que les mammifères et en attendant que soit arrêtée la liste, tous les animaux peuvent être détenus par tout un chacun, et donc pas uniquement par les personnes visées à l'article 3*bis*, § 2, de la loi.

Compte tenu notamment de la nécessité de supprimer l'article 3 du projet (voir observation 3.3), il ne se justifie donc plus de mettre en vigueur, dès à présent, l'article 3*bis* de la loi pour les espèces animales autres que les mammifères. Pour éviter toute ambiguïté, il serait préférable d'omettre simplement l'article 1er du projet.

OBSERVATIONS PARTICULIÈRES

Préambule

5. Compte tenu des observations formulées à propos du fondement juridique de l'arrêté en projet (observations 3.1 et 3.2), il y aura lieu, au premier alinéa du préambule, de se référer plus particulièrement aux articles 3*bis*, § 3, 4, §§ 1er à 3, 6, § 2, et 44 de la loi du 14 août 1986. Il va de soi que si l'article 1er est omis du projet, il ne sera pas fait référence à l'article 46, qui constituerait le fondement juridique de cet article.

Article 2

6. La référence à la modification apportée à l'annexe I de l'arrêté royal du 7 décembre 2001 par l'arrêté royal du 22 août 2002 aurait pour conséquence que pour l'application de l'article 2 de l'arrêté en projet, il ne pourrait pas être tenu compte d'éventuelles modifications ultérieures de cette annexe. Il semble toutefois que telle n'est pas l'intention des auteurs du projet.

.../...

Le membre de phrase "modifié par l'arrêté royal du 22 août 2002" sera par conséquent omis.

Article 5

7. Il découle de cet article que les cirques ou les expositions itinérantes ne peuvent invoquer la dérogation que pour les animaux détenus en Belgique de façon permanente. Les cirques et les expositions itinérantes établies à l'étranger, et qui y détiennent leurs animaux, ne peuvent y recourir.

La question se pose de savoir si la règle en projet est compatible avec le principe de la libre circulation des services prévu aux articles 49 et 50 (anciens articles 59 et 60) du Traité CE. Ce principe implique que la personne qui fournit des prestations doit, à cet effet, pouvoir exercer temporairement ses activités dans un autre État membre, dans les mêmes conditions que celles que cet État impose à ses ressortissants.

Les activités des cirques et des expositions itinérantes sont, semble-t-il, des prestations qui entrent dans le champ d'application des dispositions précitées.

S'il est vrai qu'il n'est pas interdit aux cirques et expositions itinérantes étrangers d'exercer leurs activités en Belgique, il n'en demeure pas moins qu'ils ne peuvent exercer ces activités dans les mêmes conditions que les cirques et les expositions itinérantes qui détiennent leurs animaux de façon permanente en Belgique: ceux-ci peuvent encore détenir certaines espèces animales pendant cinq ans et les utiliser dans le cadre de leurs représentations.

Le fonctionnaire délégué a justifié la mesure en projet comme suit:

"De verschillende behandeling van Belgische en buitenlandse circussen wordt (...) gemotiveerd vanuit een bezorgdheid om de ontworpen regels te kunnen controleren. Het gaat niet om een afscherming van de markt. Een buitenlands circus dat een lijst opstuurt met dieren in zijn bezit, kan niet door onze diensten gecontroleerd worden (en er kan ook geen identificatie plaatsvinden), indien het zich op dat moment niet in ons land bevindt. Dit betekent dat (het) op een latere datum (bij een bezoek aan België) alle soorten en aantallen van dieren (zou) kunnen meebrengen.

Tenslotte wordt het verschil in behandeling ook gemotiveerd door het belangrijke element transport: indien enkel dieren reeds aanwezig in ons land nog

.../...

mogen gebruikt worden, zijn we zeker dat kleinere transportafstanden nodig zijn, daar waar dat voor buitenlandse circussen twijfelachtig en niet controleerbaar is (zie ook art. 5, laatste lid: de beperking van het aantal standplaatsen heeft eveneens tot doel het transport zo veel mogelijk te beperken).

Op Europees niveau bestaat er geen reglementering ten aanzien van circusedieren. Het behoort volgens ons dan ook, gelet op het principe van de subsidiariteit, tot de bevoegdheid van de Belgische overheid om in deze materie regels op te stellen."

Le Conseil d'État ne connaît pas suffisamment les circonstances de fait pour pouvoir vérifier si cette justification suffit à justifier le régime en projet au titre du Traité CE. Il doit donc se limiter à faire une réserve sur ce point.

8. Mieux vaudrait écrire à l'alinéa 1er de l'article 5 du projet "à la date d'entrée en vigueur" plutôt que "à la date de publication".

Cette observation vaut également, *mutatis mutandis*, pour l'alinéa 2 du même article.

La chambre était composée de

Messieurs	D. ALBRECHT,	conseiller d'État, président,
	P. LEMMENS, B. SEUTIN,	conseillers d'État,
	H. COUSY, J. VELAERS,	assesseurs de la section de législation,
Madame	G. VERBERCKMOES,	greffier assumé.

Le rapport a été présenté par Mme R. THIELEMANS, auditeur.

La concordance entre la version néerlandaise et la version française a été vérifiée sous le contrôle de M. D. ALBRECHT.

LE GREFFIER,

LE PRÉSIDENT,

G. VERBERCKMOES

D. ALBRECHT